

Комунальний заклад «Вінницький ліцей №21»

ЗАТВЕРДЖЕНО

**Рішення педагогічної ради
від 28.08.2024 р., протокол №1**

ДОСЛІДЖУЄМО ІСТОРІЮ І СУСПІЛЬСТВО

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА ДЛЯ 5 КЛАСУ

Розроблена на основі модельної програми

«Досліджуємо історію і суспільство. 5-6 класи (інтегрований курс)»

для закладів загальної середньої освіти»

(автори Пометун О.І., Ремех Т.О., Малієнко Ю.Б., Мороз П.В.)

2024 рік

I. Вступ

Пропонована навчальна програма – комплексний освітній документ, який у 5-х класах реалізовує наступність між початковою і базовою середньою освітою у вигляді інтегрованого курсу «Досліджуємо історію і суспільство».

Програма розроблена на основі Модельна навчальна програма «Досліджуємо історію і суспільство. 5-6 класи (інтегрований курс)» для закладів загальної середньої освіти (автори Пометун О.І., Ремех Т.О., Малієнко Ю.Б., Мороз П.В.) «Рекомендовано Міністерством освіти й науки України» (наказ Міністерства освіти та науки України від 12.07.2021 № 795)

Освітньою метою курсу «Досліджуємо історію і суспільство» є *розвиток в учнів самоідентичності, почуття власної гідності через осмислення минулого, сучасного та зв'язків між ними, приналежності до України, українського народу, спільних історичних, політичних і духовно-культурних цінностей, формування активної громадянської позиції на засадах демократії, патріотизму, поваги до прав і свобод людини.*

Види навчальної діяльності учнів, визначенні основними видами навчальної діяльності учнів та їх повторюваність слугує основою технології навчання учнів 5 класів історії та громадянської освіти. Адже постійне залучення учнів в активну різноманітну діяльність може забезпечити реальне досягнення планованих у програмі результатів. Учитель, організовуючи освітній процес, може диференціювати/ускладнювати кожний із пропонованих видів діяльності за рахунок зменшення допомоги учням аж до їхньої повної самостійності чи ускладнення завдань, пропонуючи їм оперувати більшим обсягом інформації чи складнішими способами діяльності. Кожний вид навчальної діяльності формує компетентності й наскрізні вміння учнів як на історичному, так і громадознавчому змісті курсу.

З урахуваннями теми уроку в освітній процес доцільно включати такі види діяльності учнів:

- *підготовка* учнями коротких (1–2 хв) *усних повідомлень*, які підвищують їхню зацікавленість матеріалом та сприяють розвитку низки наскрізних умінь і ключових компетентностей;

- *пошукові завдання*: пошук учнями інформації у різних джерелах (підручнику, довідниках, інтернет-джерелах тощо), систематизація, оцінювання якості та достовірності інформації з допомогою вчителя та/або за ґрунтовною його інструкцією з дотриманням учнями такого алгоритму: 1) пошук/опрацювання інформації з різних джерел щодо тлумачення поняття; 2) обговорення набутої інформації в класі; 3) вироблення з допомогою вчителя визначення поняття; порівняння його з підручником, словником тощо;

- *практичні завдання*: розв'язання і складання хронологічних задач, креслення схем і таблиць, заповнення контурних карт, створення медіатекстів із допомогою вчителя тощо за зразком та самостійно;

- *завдання для розвитку критичного та системного мислення*: аналіз і оцінка інформації різноманітних джерел; формулювання запитань до джерела в цілому та поданої в ньому інформації; розрізнення фактів і суджень у запропонованому тексті/медіатексті; оцінка достовірності, надійності та повноти запропонованих/знайдених джерел;

- *творчі завдання*: створення нових навчальних продуктів, поєднуючи набуті знання і вміння з особистісними поглядами на історичне минуле й сьогодення: віртуальні екскурсії; усні/письмові твори-роздуми, малюнки, макети, рольові, імітаційні ігри тощо;

- *обговорення та дискусії* на основі відкритих та контроверсійних питань історії та суспільного життя: висловлення власних суджень щодо тих чи тих історичних особистостей, вчинків людей, підбір аргументів для захисту власної позиції, участь в обговоренні з дотриманням правил дискутування, діалоги з переконанням інших;

– *індивідуальні/групові проєкти*: планування власної діяльності на певний проміжок часу, планування співпраці з іншими у проєкті, дослідницька діяльність, співпраця з реалізації проєкту та досягнення результатів, презентація результатів проєкту.

Водночас запропоновані програмою зміст предмета та види навчальної діяльності жодним чином не обмежують автономію і творчість учителя. Програмові положення лише застерігають від одноманітності в організації діяльності учнів, небажаної монологічності й однотипності їхньої діяльності.

Отже, **особливостями організації освітнього процесу** з курсу є:

- системне застосування технологій інтерактивного навчання, розвитку критичного мислення, проєктної та технології дидактичної гри;
- створення позитивної атмосфери навчання та ефективного освітнього середовища.

Учителю історії та громадянської освіти, адміністрації закладу варто звернути увагу на те, що освітній заклад здійснює процес спрямованої соціалізації учня/учениці, тому певною мірою відповідає за їхній громадянський розвиток. Навчання учнів буде більш успішним за умови панування в освітньому закладі демократичної атмосфери, рівності у взаємовідносинах учасників освітнього процесу, побудованих на партнерських засадах і взаємоповазі.

Нормативно – правова база:

1. Закон України «Про освіту» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
2. Закон України «Про повну загальну середню освіту» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>
3. Постанова КМУ від 30.09.2020 № 898 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2020-%D0%BF#n16>
4. Про затвердження типової освітньої програми для 5-9 класів закладів загальної середньої освіти Наказ МОН від 19.02.2021 № 235 <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-tipovoyi-osvitnoyi-programi-dlya-5-9-klasiv-zagalnoyi-serednoyi-osviti>
5. Про надання грифа «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України» модельним навчальним програмам для закладів загальної середньої освіти Наказ МОН від 12.07.2021 № 795 (у редакції наказів МОН від 10.08.2021 №898, від 29.09.2021 №1031, від 13.12.2021 №1358, від 02.02.2022 №96, від 09.02.2022 №143, від 11.04.2022 № 324) <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-vnesennya-zmin-u-dodatok-do-nakazu-ministerstva-osviti-nauki-ukrayini-vid-12-lipnya-2021-roku-795>
6. Рекомендації щодо оцінювання навчальних досягнень учнів, які здобувають освіту відповідно до нового Державного стандарту базової середньої освіти, затверджених наказом Міністерства освіти і науки України 02 серпня 2024 р № 1093, Загальні критерії оцінювання результатів навчання учнів, які здобувають освіту відповідно до нового Державного стандарту базової середньої освіти (додаток №2 до наказу №1093)
7. Модельна навчальна програма «Досліджуємо історію і суспільство. 5-6 класи (інтегрований курс)» для закладів загальної середньої освіти (автори Пометун О.І., Ремех Т.О., Малієнко Ю.Б., Мороз П.В.) «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України» (наказ Міністерства освіти і науки України від 12.07.2021 № 795) https://osvita.ua/doc/files/news/831/83124/Doslidzhuyemo_istoriyu_susp_5-6-kl_inteh_1.pdf

Обов’язкові результати навчання

Встановлення зв'язків між подіями, діяльністю людей та її результатами у часі, пояснення значення пам'ятних для себе та інших громадян України дат (подій)

1.1 Орієнтується в історичному часі	Пояснює, як відбувається відлік часу в історії
1.1 Орієнтується в історичному часі	Демонструє знання перебігу подій в часі в межах теми, локалізує події в часі
1.1 Орієнтується в історичному часі	Встановлює віддаленість та тривалість подій
1.2 Розкриває тривалість і варіативність подій в часі	Пояснює зв'язок між подіями, розрізняє причини, приводи, результати і наслідки подій
1.2 Розкриває тривалість і варіативність подій в часі	Пояснює присутність минулого в сучасному суспільному просторі
1.3 Виявляє і прогнозує суспільні (історичні) зміни	Співвідносить з вивченим періодом (епохою) відомі історичні події та особи, визначає сфери суспільного життя, які зазнавали змін
1.3 Виявляє і прогнозує суспільні (історичні) зміни	Пояснює, як життя людини і суспільства залежить від природних змін, науково-технічних винаходів, соціальних обставин

Орієнтація у знайомому соціальному середовищі, долучення до його розвитку, пояснення впливу природи та діяльності людей на нього

2.1 Орієнтується у соціальному середовищі	Використовує карту як джерело інформації
2.1 Орієнтується у соціальному середовищі	Визначає географічне розташування відповідних/ указаних природних і соціальних об'єктів
2.2 Виявляє взаємозв'язок природного і соціального середовищ	Пояснює, як географічне положення впливає на спосіб життя і світогляд людей
2.2 Виявляє взаємозв'язок природного і соціального середовищ	Виявляє вплив діяльності людини на навколишнє середовище
2.3 Формує разом з іншими особами громадський простір	Пояснює, що таке громадський простір та його значення для суспільства

Робота з різними джерелами соціальної та історичної інформації, аналіз змісту джерел, їх критична оцінка

3.1 Добирає джерела історичної та суспільно значущої інформації	Розрізняє джерела інформації за видами
3.1 Добирає джерела історичної та суспільно значущої інформації	Добирає інформаційні джерела за пропонованою тематикою та походженням
3.2 Аналізує соціальну (історичну) інформацію	Використовує історичну та суспільно важливу інформацію із запропонованих ресурсів
3.2 Аналізує соціальну (історичну) інформацію	Пояснює походження історичного, медійного джерела за зовнішніми ознаками
3.3 Оцінює достовірність соціальної (історичної) інформації	Розрізняє факт і судження в запропонованому тексті/ медіатексті

3.3	Оцінює достовірність соціальної (історичної) інформації	Оцінює інформацію щодо її достовірності, надійності і повноти
Узагальнення інформації з різних джерел, розповідь про минуле і сучасне		
4.1	Систематизує та узагальнює соціальну (історичну) інформацію	Упорядковує відомості про особу, подію, явище, процес, пам'ятку історії (за заданими критеріями)
4.1	Систематизує та узагальнює соціальну (історичну) інформацію	Розрізняє пам'ятки історії та культури, історичні події, осіб та їх вчинки, соціальні об'єкти та явища за певними ознаками
4.2	Розповідає про минуле і сучасне	Використовує джерела для опису історичних подій, явищ, процесів, діяльності людей
4.2	Розповідає про минуле і сучасне	Аргументовано пояснює перебіг і сутність історичних і сучасних подій, явищ, процесів, діяльності людей
Представлення аргументованих суджень про відомі факти історії та історичних осіб, а також про події суспільного життя		
5.1	Формулює та представляє судження, добираючи аргументи	Пізнає себе як неповторну особистість, наділену гідністю
5.1	Формулює та представляє судження, добираючи аргументи	Ідентифікує себе як члена різних спільнот, громадянина України
5.1	Формулює та представляє судження, добираючи аргументи	Пояснює правила, яких має дотримуватися у цих спільнотах
5.1	Формулює та представляє судження, добираючи аргументи	Пояснює своє право на особистий простір (приватність) і право інших осіб на це
Усвідомлення почуття власної гідності, діяльність з урахуванням власних прав і свобод, повага до прав і гідності інших осіб, протидія дискримінації та нерівному ставленню до особистості		
6.1	Формує себе як особистість, утверджує власну гідність	Дотримується колективно встановлених правил
6.1	Формує себе як особистість, утверджує власну гідність	Бере участь у процедурах самоврядування закладу освіти/ класу та прийнятті рішень
6.1	Формує себе як особистість, утверджує власну гідність	Дотримується стандартів доброчесної поведінки
6.2	Захищає права людини	З допомогою вчителя долучається до розв'язання проблем різних спільнот, враховуючи інтереси їх представників
6.2	Захищає права людини	Розвиває емпатію

6.3 Протидіє і запобігає проявам дискримінації та нерівності

Описує минуле та сучасне, використовуючи громадсько-політичні поняття: демократія, свобода, права, право/ закон тощо

II. Зміст навчання ІК «Досліджуємо історію і суспільство»

Номер теми	Блок, тема	Запитання	Діяльність	Очікувані результати
1.	Вступ. Людина. Суспільство. Історія.	Як я розумію унікальність та неповторність кожної людини?	З'ясування значення понять «ідентичність», «гідність людини», «суспільство», «спільноти», «історія», (самостійно та/або з допомогою вчителя); створення хмарин слів <i>Учні зможуть аналізувати структуру підручника</i> <i>Учні зможуть виконувати творчі завдання</i> (індивідуально, в парах/групах) Інтерв'ювання батьків/представників родини: до яких спільнот належать представники нашої родини? Що	<i>Розповідає про унікальність і неповторність кожної людини, зв'язок людини і суспільства</i> <i>Пояснює, що таке гідність людини (з допомогою вчителя)</i> <i>Поводиться з повагою до гідності інших осіб</i> <i>Пояснює, як погляди та потреби людей сьогодні і в минулому пов'язані з подіями їхнього життя, станом суспільства</i> <i>Розрізняє локальні, регіональні, національно-культурні</i>
1.1.	Людина – неповторна особистість. Гідність людини. Людина серед людей. Суспільство	Для чого потрібно вчити історію?		
1.2.	Історія як минуле людини і суспільства. Історичні дослідження	Де я можу побачити і почути історію?		
1.3.	Історія України – частина європейської та світової історії. Практична робота. Історія мого краю. Хронологія.	Як минуле присутнє в моєму житті сьогодні? Що об'єднує людей у спільноту? Що для мене означає історія мого краю?		

1.4.	Урок узагальнення та корекції знань з теми Вступ. Людина. Суспільство. Історія.		притаманно цим спільнотам? Як це відображається в житті нашої родини?	спільноти, <i>співвідносить</i> себе з ними <i>Описує</i> та <i>характеризує</i> себе за належністю до різних спільнот <i>Пояснює</i> , як людина своєю діяльністю впливає на різні спільноти <i>Пояснює</i> термін «історія» в різних значеннях, про що і про кого розповідає історія як наука <i>Розповідає</i> , хто такі історики, що досліджує історія світу та України <i>Обґрунтовує</i> присутність минулого в сучасності, взаємопов'язаність минулого, теперішнього і майбутнього <i>Висловлює оцінні судження</i> щодо необхідності вивчення історії свого народу і країни та збереженні пам'яті про минуле <i>Самостійно використовує підручник</i> як джерело знань, <i>коментує</i> його текст під час читання, <i>складає</i> запитання до нього
2.	Розділ 1. Історичний час і простір	Як ведуть відлік часу (день, тиждень, місяць, рік)? Про які віхи історії мого життя або	Учні зможуть виконувати пошукові завдання, а саме: -з'ясування значення понять «хронологія», «період», «простір	<i>Пояснює</i> різницю між одиницями вимірювання історичного часу і
2.1	Синхронність і послідовність подій в історії. Практична робота. Основні періоди історії людства.			

2.2	Людина у просторі життєдіяльності. Географічний та історичний простір.	життя моєї родини я можу дізнатися із сімейних архівів/світлин? Де ми живемо (характеристика географічного та історичного простору з допомогою вчителя)? Які назви мого села/селища/міста походять із минулого?	життєдіяльності», «тисячоліття», «століття» (самостійно та/або з допомогою вчителя). -складання речень, ребусів, кросвордів із застосування понять <i>Учні зможуть виконувати практичні завдання, а саме:</i> -розв'язувати хронологічні задач/завдань із тем розділу. -робити креслення і позначки на лінії часу, пов'язані, зокрема, і з місцевою історією -читати легенди карти, опрацювання контурних карт за темами розділу <i>Виконувати творчі завдання, а саме:</i> (індивідуально, в парах/групах) Створювати уявна екскурсію етнографічними регіонами України, робити історико-літературний екскурс «Як в українських прислів'ях віддзеркалено ставлення до часу та простору?»	співвідносить їх (рік – століття – тисячоліття) <i>Установлює</i> одночасність подій в історичному просторі, тривалість подій, явищ, процесів та їх часову віддаленість одних від одних (у межах теми, з допомогою вчителя) <i>Установлює</i> послідовність історичних подій за допомогою лінії часу <i>Пояснює</i> , як географічне положення впливає на спосіб життя і світогляд людей <i>Виявляє</i> вплив діяльності людини на навколишнє середовище; <i>висловлює оцінні судження</i> щодо їх взаємодії <i>Розрізняє</i> поняття «географічний» та «історичний» простори <i>Виокремлює</i> основні елементи карти та пояснює їх значення <i>Визначає</i> орієнтацію об'єктів відносно сторін світу, суб'єкта спостереження <i>Розрізняє</i> умовні позначки на географічній та історичній картах <i>Ідентифікує</i> на різних картах кордони України та її сусідів, етнографічні регіони України
2.3	Взаємодія людини і природи. Історична мапа			
2.4	Україна та її сусіди на географічних та історичних картах. Локальна історія			
2.5	Суверенна Україна та сусідні держави на карті світу та Європи.			
2.6	Етнографічні регіони України. Географічні назви в історії			
2.7	Урок узагальнення та корекції знань з Розділу 1. Історичний час і простір			

				<i>Пояснює окремі географічні назви та їх історичне походження</i> <i>Співвідносить дані карти з іншими джерелами інформації (розповідь учителя, текст книжки, візуальні джерела тощо)</i>
3	Розділ 2. Джерела інформації. Історичні джерела	Чому і як необхідно зберігати історичні джерела? Яку роль відігравали в історії людства? Яке значення має книга для людини? Як оцінити достовірність поданої в джерелі інформації?	<i>Учні вміють робити короткі повідомлення, а саме:</i> Історичні джерела та місця їх зберігання; книгодрукарі Йоганн Гутенберг та Іван Федоров; мова, традиції і фольклор як джерела знань про минуле <i>Учні виконують пошукові завдання, а саме:</i> З'ясування способів пошуку та нагромадження інформації з тем розділу <i>Учні вміють роботи, а саме:</i> Самостійний добір історичних/громадянознавчих джерел для розв'язання запропонованого завдання з тем розділу за заданими критеріями. Пошук і розрізнення первинних і вторинних джерел Термінологічні вправи з визначення, застосування, ілюстрування прикладами понять «топоніміка», «матеріальні/нематеріальні історичні	<i>Розрізняє джерела інформації за видами (матеріальні/нематеріальні, первинні/вторинні, текстово-візуальні тощо)</i> <i>Наводить приклади історичних пам'яток та інших проявів присутності минулого в сьогоденні – топоніміка, лексика, фольклор, соціальні практики тощо</i> <i>Визначає ознаки, що пов'язують документи, артефакти (музейні об'єкти) та ілюстративний матеріал з історичним періодом (у межах теми)</i> <i>Пояснює і доцільно застосовує терміни, поняття, які вжито в запропонованих джерелах</i> <i>Визначає тему і походження запропонованого джерела історичної та суспільної інформації</i>
3.1	Джерела інформації та їх види. Первинні та вторинні історичні джерела.			
3.2	Практична робота. Писемні історичні джерела. Речові історичні джерела.			
3.3	Візуальні історичні пам'ятки.			
3.4	Мова, топоніміка, фольклор як джерела знань про минуле Текст та медіатекст. Факти і судження. Достовірність джерел			
3.5	Книги в історії людства. Йоганн Гутенберг. Іван Федоров			
3.6	Архіви, музеї, бібліотеки України та світу.			
3.7	Пошукові інтернет-системи отримання інформації. Урок узагальнення та корекції знань з Розділу 2.			

			джерела», «первинні/вторинні історичні джерела», «речові історичні джерела», «писемні історичні джерела», «візуальні історичні джерела», «архів», «медіаджерело» <i>Учні виконують практичні завдання для розвитку критичного та системного мислення</i> Аналіз і синтез історичних/громадянських джерел за видами для опису/пояснення історичних подій та життєдіяльності людей у минулому й сьогоденні Формулювання запитань до джерела в цілому та поданої в ньому інформації (у межах розділу) Розрізнення фактів і суджень в запропонованому тексті/медіатексті. Оцінка достовірності, надійності і повноти джерел Створення медіатексту з тем розділу для обговорення з однокласниками його особливостей <i>Творчі завдання</i> (індивідуально, в парах/групах) Віртуальні екскурсії музеями, бібліотеками, архівами України, світу Міжпредметний екскурс: історія у фольклорних (наприклад, усно-поетичних) та мистецьких пам'ятках	<i>Використовує</i> в поясненнях інформацію з різних джерел, зокрема тексти та відеоматеріали, усні історичні свідчення, музейні експозиції, власні спостереження <i>Виокремлює</i> основне і другорядне в тексті джерела <i>Формулює</i> питання різного типу до тексту/медіатексту, візуальних джерел <i>Розрізняє</i> факт і судження в запропонованому тексті/медіатексті <i>Формулює</i> запитання щодо достовірності інформації з різних джерел <i>Пояснює</i> способи нагромадження та пошуку інформації <i>Характеризує</i> способи збереження інформації про минуле та <i>пояснює</i> необхідність збереження історичних джерел у минулому й сьогоденні <i>Оцінює</i> інформацію щодо її достовірності, надійності та повноти <i>Використовує</i> пошукові системи для отримання
--	--	--	--	--

			<i>Проекти</i> (індивідуальні/групові) Топоніміка, лексика, фольклор, соціальні практики як прояв присутності минулого в сьогоденні Історія в іменах, звичних/шкільних назвах	інформації, дізнається значення незнайомих слів
4.	Розділ 3. Мандрівки у минуле України	суспільного життя? Чому виникали соціальні конфлікти в минулому? Як їх розв'язували? З яких причин виникають соціальні конфлікти тепер? Як попередити, залагодити, подолати соціальний конфлікт? Як вчинки людей впливали/впливають на суспільні події, явища, процеси? Про що та про кого розповідає історія мого краю? Про що та про кого розповідає історія моєї родини?	<i>Короткі повідомлення учнів</i> Зв'язок минулого і теперішнього; зміни в господарстві, науці, техніці, шкільництві, дозвіллі, спорті; добročинність, волонтерство; українці у світі <i>Пошукові завдання</i> З'ясування значення, застосування та ілюстрування прикладами понять «господарство», «підприємництво», «гроші», «соціальні зміни», «волонтерство», «міграції» (самостійно та/або з допомогою вчителя). Складання речень, ребусів, емоджі, кросвордів і тем розділу Самостійний вибір/добір джерел для опису, характеристики змін у життєдіяльності людини і суспільства (у межах тем розділу) <i>Практичні завдання для розвитку критичного та системного мислення</i> Коментування та аналіз (за запропонованим алгоритмом або з допомогою вчителя) тексту, візуальних матеріалів підручника, інших історичних/громадянських джерел для формулювання	<i>Розрізняє</i> природні, економічні, соціальні, технологічні та культурні зміни та наводить приклади їх впливу на життя людини і суспільства в минулому і теперішньому <i>Пояснює</i> , як життя людини і суспільства залежить від природних змін, науково- технічних винаходів, соціальних обставин <i>Виявляє</i> чинники, що впливають на заняття людей, спосіб ведення господарства, соціальний устрій (клімат, географічне розташування, доступ до природних ресурсів) <i>Використовує</i> в поясненнях інформацію з різних джерел, зокрема тексти та відеоматеріали, усні історичні свідчення, музейні експозиції, власні спостереження <i>Формулює</i> висновок, оцінні судження на основі наведених фактів
4.1	Історичні події і процеси. Причини, приводи, результати і наслідки історичних подій, явищ, процесів. Історичні постаті			
4.2	Русь-Україна і Королівство Руське. Княгиня Ольга. Король Данило			
4.3.	Українське козацтво у військовий та мирний час. Практична робота «Мій улюблений історичний діяч»			
4.4	Українська революція (1917–1921). Михайло Грушевський. Євген Петрушевич			
4.5	Голодомор в пам'ятниках України і світу Україна у Другій світовій війні (1939–1945)			
4.6	Утворення держави Україна. Віхи становлення української державності. В'ячеслав Чорновіл			

			висновків, суджень на основі наведених фактів (у межах тем розділу) Формулювання запитань до джерела в цілому та його окремих частин (у межах тем розділу) Визначення на карті положення історико-географічних об'єктів (у межах тем розділу) Застосування отриманої з різних джерел інформації про зв'язок минулого і теперішнього, українців у 17 світі	<i>Визначає</i> придатність отриманої інформації для добору аргументів з допомогою вчителя <i>Послідовно викладає</i> інформацію, будує виступ із дотриманням структури
4.7	Історія мого краю: від минулого до сьогодення. Історія моєї родини. Урок узагальнення та корекції знань з Розділу 3			
5.	Розділ 4. Історія навколо нас	Які події, природні чинники впливають на людей, їхні заняття і спосіб життя?	<i>Короткі повідомлення учнів</i> Зв'язок минулого і теперішнього; зміни в господарстві, науці, техніці, шкільництві, дозвіллі, спорті; доброчинність, волонтерство; українці у світі <i>Пошукові завдання</i> З'ясування значення, застосування та ілюстрування прикладами понять «господарство», «підприємництво», «гроші», «соціальні зміни», «волонтерство», «міграції» (самостійно та/або з допомогою вчителя). Складання речень, ребусів, емоджі, кросвордів і тем розділу Самостійний вибір/добір джерел для опису, характеристики змін у життєдіяльності людини і суспільства (у межах тем розділу)	<i>Розрізняє</i> природні, економічні, соціальні, технологічні та культурні зміни та наводить приклади їх впливу на життя людини і суспільства в минулому і теперішньому <i>Пояснює</i> , як життя людини і суспільства залежить від природних змін, науково-технічних винаходів, соціальних обставин <i>Виявляє</i> чинники, що впливають на заняття людей, спосіб ведення господарства, соціальний устрій (клімат, географічне розташування, доступ до природних ресурсів) <i>Використовує</i> в поясненнях інформацію з різних джерел,
5.1	Зміни в житті людини і суспільства. Чинники змін. Зв'язок минулого і сьогодення			
5.2	Господарство, підприємництво, гроші упродовж історії людства	Як люди творять історію?		
5.3	Освіта, наука і техніка у минулому й сьогоденні	Яка інформація дає змогу пояснити		
5.4	Місто і село: від виникнення до сучасності. Практична робота «Пам'ятки господарської, наукової і технічної діяльності, доброчинності в Україні, Європі та світі в минулому й сьогоденні»	безперервність та зміни в історії й сьогоденні? Як змінювалися освіта і школа від минулого до сьогодення?		
5.5	Дозвілля і спорт колись і тепер. Подорожі та міграції. Українці у світі			
5.6	Доброчинність і волонтерство: історія і сучасність. Урок			

	узагальнення та корекції знань з Розділу 4.		<i>Практичні завдання для розвитку критичного та системного мислення</i> Коментування та аналіз (за запропонованим алгоритмом або з допомогою вчителя) тексту, візуальних матеріалів підручника, інших історичних/громадянознавчих джерел для формулювання висновків, суджень на основі наведених фактів (у межах тем розділу) Формулювання запитань до джерела в цілому та його окремих частин (у межах тем розділу) Визначення на карті положення історико-географічних об'єктів (у межах тем розділу) Застосування отриманої з різних джерел інформації про зв'язок минулого і теперішнього, українців у світі Аналіз і синтез запропонованої інформації для опису/пояснення взаємозалежності життя людини, суспільства і природних змін, науково-технічних винаходів, соціальних обставин (із допомогою вчителя) Аргументування власної позиції щодо зв'язку поглядів та потреб людей з подіями їхнього життя, станом суспільства	зокрема тексти та відеоматеріали, усні історичні свідчення, музейні експозиції, власні спостереження <i>Формулює</i> висновок, оцінні судження на основі наведених фактів <i>Визначає</i> придатність отриманої інформації для добору аргументів з допомогою вчителя <i>Послідовно викладає</i> інформацію, будує виступ із дотриманням структури
6	Розділ 5. Розмаїття України			

6.1	Полікультурність: етнічне, релігійне, культурне та інше розмаїття в Україні та світі в минулому і сьогоденні.	Що таке взаємодія культур? Як складалося розмаїття України?	<i>Короткі повідомлення учнів</i> Полікультурна Україна; історичні та природні заповідники; місцеві історико-культурні та природні пам'ятки	Наводить приклади етнічного, релігійного, культурного та іншого розмаїття в Україні та світі в минулому і сьогоденні
6.2	Замки, фортеці, палаци України. Релігії, храми України. Історичні та природні заповідники. Практична робота. Культурне розмаїття мого краю	Як співіснують різні культури в моєму регіоні? Яких правил слід дотримуватися під час організації та в ході подорожей до пам'яток історії та культури, туристичних об'єктів, під час прогулянок і відпочинку?	<i>Пошукові завдання</i> З'ясування значення, застосування та ілюстрування прикладами понять «полікультурність», «релігія», «замок», «фортеця», «палац», «взаємодія культур», «історичні та природні заповідники» (самостійно та/або з допомогою вчителя) Самостійний добір історичних/громадянознавчих джерел для опису, характеристики культурного розмаїття України <i>Практичні завдання для розвитку критичного та системного мислення</i> Коментування та аналіз тексту, візуальних матеріалів підручника, інших джерел із тем розділу. Формулювання запитань до окремих частин і джерела в цілому з тем розділу. Визначення на карті положення полікультурних пам'яток, історичних та природних об'єктів Застосування отриманої з джерел інформації про взаємодію культур у минулому і сьогоденні Аналіз і синтез запропонованої	<i>Пояснює</i> причини та наслідки розмаїття в сучасній Україні, аналізує культурне розмаїття України та світу <i>Висловлює</i> власне ставлення про культурне розмаїття та його цінність для суспільства, виявляє зацікавленість переконаннями інших людей <i>Визначає на карті</i> положення географічних об'єктів, культурно-історичних пам'яток, місця історичних подій <i>Позначає</i> розміщення об'єктів на карті, <i>прокладає</i> уявні маршрути, визначає відстані <i>Описує і характеризує</i> за певним алгоритмом пам'ятку природи, історії та культури <i>Порівнює</i> однотипні пам'ятки історії, природи та культури і пояснює їх значення <i>Послідовно викладає</i> інформацію, <i>будує</i> виступ із дотриманням структури <i>Дотримується</i> визначених правил і пропонує у разі потреби зміни до них під час
6.3	Взаємодія культур у минулому і сьогоденні			
6.4	Зв'язок минулого, теперішнього і майбутнього в житті людини та суспільства			

			інформації для опису/пояснення розмаїття в Україні в минулому й сьогодні (з допомогою вчителя) Аргументування власної позиції, ставлення щодо цінності культурного розмаїття та взаємодії культур для людини і суспільства в цілому <i>Творчі завдання</i> (індивідуально, у парах/групах) Презентації, макети, рисунки про пам'ятки полікультурності в Україні Екскурсійні маршрути, сценарії екскурсій пам'ятними місцями мого краю Віртуальні, уявні, реальні подорожі історично-культурними і природними пам'ятними місцями України (на вибір)	організації подорожей для пізнання пам'яток історії та культури, туристичних об'єктів, а також для прогулянок і відпочинку <i>Оцінює</i> значення події, явища, цінність пам'ятки культури для конкретного історичного періоду <i>Пояснює</i>, як погляди та потреби людей сьогодні і в минулому пов'язані з подіями їхнього життя, станом суспільства, як пов'язані минуле, теперішнє і майбутнє в житті кожної людини і суспільства у цілому
--	--	--	--	---

Календарне планування.**Досліджуємо історію і суспільство інтегрований курс, 5 клас***Всього – 35 годин**1 семестр 15 години, 1 год. на тиждень**2 семестр 20 годин, 1 год. на тиждень*

№ уроку	Дата проведення	Теми уроку	Очікувані результати	Дистанційне	Примітки	Д.з
І семестр						
Вступ. Людина. Суспільство. Історія.						
Розділ І. Історичний час та простір.						
1.		Людина – неповторна особистість. Гідність людини. Людина серед людей. Суспільство	<i>Розповідає про</i> унікальність і неповторність кожної людини, зв'язок людини і суспільства			П.1 стор. 9-12
2.		Історія як минуле людини і суспільства. Історичні дослідження	<i>Пояснює, що таке</i> гідність людини (з допомогою вчителя)			П.2. стор.13-18
3.		Що таке історичний час, та як його вимірювати. Хронологія. Практична робота. Основні періоди історії людства.	<i>Поводиться з</i> повагою до гідності інших осіб			П.3. стор.18-24
4.		Географічний та історичний простір. Історична мапа. Історична мапа.	<i>Пояснює, як</i> погляди та потреби людей сьогодні і в минулому пов'язані з подіями їхнього життя, станом суспільства			П 5. Стор.29-34
5.		Як карти розповідають про минуле і сьогодення.	<i>Розрізняє</i> локальні, регіональні, національно-культурні спільноти,			П 5. Стор.29-34
6.		Етнографічні регіони України. Географічні назви в історії				П.6 стор34-38
7.		Урок узагальнення та корекції знань з теми Вступ. Людина. Суспільство. Історія. Розділ 1. Історичний час і простір.				Повторити пар. 1-6.

			<i>співвідносить</i> себе з ними <i>Описує</i> та характеризує себе за належністю до різних спільнот <i>Пояснює</i>, як людина своєю діяльністю впливає на різні спільноти <i>Пояснює</i> термін «історія» в різних значеннях, про що і про кого розповідає історія як наука <i>Розповідає</i>, хто такі історики, що досліджує історія світу та України .			
Розділ 2. Джерела інформації. Історичні джерела						
8.		Джерела інформації та їх види. Первинні та вторинні історичні джерела.	<i>Розрізняє</i> джерела інформації за видами (матеріальні/нематеріальні, первинні/вторинні, текстово-візуальні тощо) <i>Наводить приклади</i> історичних пам'яток та інших проявів			П. 7 стор. 38-43
9.		Де люди шукають інформацію про минуле				П.8 стор. 43-48
10.		Речові історичні джерела. Пошукові інтернет-системи отримання інформації				
11.		Практична робота. Писемні історичні джерела. Візуальні історичні пам'ятки				
12		Мова, топоніміка, фольклор як джерела знань про минуле.				П. 9 49-54

13		Текст та медіатекст. Факти і судження. Достовірність джерел Книги в історії людства. Йоганн Гутенберг. Іван Федоров.	присутності минулого в сьогоденні – топоніміка, лексика, фольклор, соціальні практики тощо			
14		Архіви, музеї, бібліотеки України та світу.	<i>Визначає</i> ознаки, що пов’язують документи, артефакти (музейні об’єкти) та ілюстративний матеріал з історичним періодом (у межах теми)			
15.		Урок узагальнення та корекції знань з Розділу 2. Джерела інформації. Історичні джерела	<i>Пояснює</i> і доцільно застосовує терміни, поняття, які вжито в запропонованих джерелах <i>Визначає</i> тему і походження запропонованого джерела історичної та суспільної інформації <i>Використовує</i> в поясненнях інформацію з різних джерел, зокрема тексти та відеоматеріали, усні історичні свідчення, музейні експозиції, власні спостереження			П.10 с.55-60

			<i>Виокремлює основне і другорядне в тексті джерела</i> <i>Формулює питання різного типу до тексту/медіатексту, візуальних джерел</i> <i>Розрізняє факт і судження в запропонованому тексті/медіатексті</i> <i>Формулює запитання щодо достовірності інформації з різних джерел</i> <i>Пояснює способи нагромадження та пошуку інформації</i> <i>Характеризує способи збереження інформації про минуле та пояснює необхідність.</i>			
Розділ 3. Мандрівки у минуле України						
16.		Історичні події і процеси. Причини, приводи, результати і наслідки історичних подій, явищ, процесів. Історичні постаті	<i>Пояснює, що таке історичні події і процеси</i> <i>Виявляє і розрізняє з допомогою вчителя на прикладах матеріалу теми причини і приводи,</i>			
		Русь-Україна і Королівство Руське. Княгиня Ольга. Король Данило				
		Українське козацтво у військовий та мирний час. Практична робота «Мій улюблений історичний діяч»				

		Українська революція (1917–1921). Михайло Грушевський. Євген Петрушевич	результати і наслідки історичних подій, явищ, процесів <i>Установлює</i> одночасність, хронологічну тривалість і послідовність зазначених подій та процесів та їх віддаленість одних від одних, <i>співвідносить</i> подію, історичне явище і століття (у межах теми, з допомогою вчителя) <i>Співвідносить</i> з вивченим періодом (епохою) відомі історичні події та особи, визначає сфери суспільного життя, які зазнавали змін <i>Визначає</i> на карті положення географічних об'єктів, культурно-історичних пам'яток, місця історичних подій, згаданих у змісті теми			
		Голодомор в пам'ятниках України і світу Україна у Другій світовій війні (1939–1945)				
		Утворення держави Україна. Віхи становлення української державності. В'ячеслав Чорновіл				
		Історія мого краю: від минулого до сьогодення. Історія моєї родини. Урок узагальнення та корекції знань з Розділу 3				

			<i>Описує</i> перебіг історичних подій у межах теми та визначає їхню тяглість в історичному процесі <i>Добирає</i> приклади, які розкривають поняття/терміни, що використовуються в межах теми <i>Формулює</i> запитання щодо можливого впливу тих чи інших подій на життя суспільства, окремих груп людей <i>Формулює</i> оцінні судження про вчинки історичних осіб та сучасних діячів, події, явища, процеси з урахуванням отриманих знань та власного досвіду			
		Зміни в житті людини і суспільства. Чинники змін. Зв'язок минулого і сьогодення	<i>Розрізняє</i> природні, економічні, соціальні, технологічні та культурні зміни та наводить приклади їх впливу на життя людини і суспільства			
		Господарство, підприємництво, гроші упродовж історії людства				
		Освіта, наука і техніка у минулому й сьогоденні				
		Місто і село: від виникнення до сучасності. Практична робота				

		«Пам'ятки господарської, наукової і технічної діяльності, доброчинності в Україні, Європі та світі в минулому й сьогоденні»	в минулому і теперішньому <i>Пояснює</i> , як життя людини і суспільства залежить від природних змін, науково-технічних винаходів, соціальних обставин <i>Виявляє</i> чинники, що впливають на заняття людей, спосіб ведення господарства, соціальний устрій (клімат, географічне розташування, доступ до природних ресурсів) <i>Використовує</i> в поясненнях інформацію з різних джерел, зокрема тексти та відеоматеріали, усні історичні свідчення, музейні експозиції, власні спостереження <i>Формулює</i> висновок, оцінні судження на основі наведених фактів <i>Визначає</i> придатність отриманої інформації			
		Дозвілля і спорт колись і тепер. Подорожі та міграції. Українці у світі				
		Доброчинність і волонтерство: історія і сучасність. Урок узагальнення та корекції знань з Розділу 4.				

			для добору аргументів з допомогою вчителя <i>Послідовно викладає інформацію, будує виступ із дотриманням структури</i>			
		Полікультурність: етнічне, релігійне, культурне та інше розмаїття в Україні та світі в минулому і сьогоденні.	<i>Наводить приклади етнічного, релігійного, культурного та іншого розмаїття в Україні та світі в минулому і сьогоденні</i> <i>Пояснює причини та наслідки розмаїття в сучасній Україні, аналізує культурне розмаїття України та світу</i> <i>Висловлює власне ставлення про культурне розмаїття та його цінність для суспільства, виявляє зацікавленість переконаннями інших людей</i> <i>Визначає на карті положення</i>			
		Замки, фортеці, палаци України. Релігії, храми України. Історичні та природні заповідники. Практична робота. Культурне розмаїття мого краю				
		Взаємодія культур у минулому і сьогоденні				
		Зв'язок минулого, теперішнього і майбутнього в житті людини та суспільства				

			географічних об'єктів, культурно-історичних пам'яток, місця історичних подій <i>Позначає</i> розміщення об'єктів на карті, <i>прокладає</i> уявні маршрути, визначає відстані <i>Описує</i> і <i>характеризує</i> за певним алгоритмом пам'ятку природи, історії та культури <i>Порівнює</i> однотипні пам'ятки історії, природи та культури і пояснює їх значення <i>Послідовно викладає</i> інформацію, <i>будує</i> виступ із дотриманням структури <i>Дотримується</i> визначених правил і пропонує у разі потреби зміни до них під час організації подорожей для пізнання пам'яток історії та культури, туристичних об'єктів,			
--	--	--	--	--	--	--

			а також для прогулянок і відпочинку <i>Оцінює</i> значення події, явища, цінність пам'ятки культури для конкретного історичного періоду <i>Пояснює</i>, як погляди та потреби людей сьогодні і в минулому пов'язані з подіями їхнього життя, станом суспільства, як пов'язані минуле, теперішнє і майбутнє в житті кожної людини і суспільства у цілому			
--	--	--	--	--	--	--

III. Перелік навчально-методичного та матеріально-технічного забезпечення навчального процесу.

1. Модельна навчальна програма «Досліджуємо історію і суспільство. 5-6 класи (інтегрований курс)» для закладів загальної середньої освіти (автори Пометун О.І., Ремех Т.О., Малієнко Ю.Б., Мороз П.В.)
2. Онлайн засоби:
 - Додатки Google Google Клас, Google Meet, Google Календар, Google Диск, Google Документи, Google Таблиці, Google Форми, Google Презентації, Google Keep, Google Сайти, Google Jamboard.
 - ClassTime
 - Кахут
 - Answer Garden – сервіс для створення хмари слів

IV. Оцінювання навчальних результатів учнів з курсу «Досліджуємо історію і суспільство»

Оцінювання – це вимірювання навчальних досягнень тих, хто навчається, тобто порівняння і встановлення співвідношення того, що учень/учениця знає та уміє, до того, що він/вона має знати й уміти на певний момент навчання відповідно до програми. Основою оцінювання учнів є передбачені модельною навчальною програмою очікувані результати їхньої навчальної діяльності або складники ключових компетентностей і наскрізних умінь, що мають формуватись (розвиватись) під час навчання, а саме: мінімальний обсяг знань, обов'язковий для засвоєння учнем/ученицею відповідно до його/її індивідуального розвитку та пізнавальних можливостей; основні уміння та навички, формування/розвиток яких передбачено програмою; формування ціннісного ставлення учня/учениці до історичних, суспільних, життєвих явищ і подій, що досліджуються ним/нею.

Базується на положеннях Рекомендацій щодо оцінювання навчальних досягнень учнів, які здобувають освіту відповідно до нового Державного стандарту базової середньої освіти, затверджених наказом Міністерства освіти і науки України 02 серпня 2024 р № 1093 та Загальних критеріях оцінювання результатів навчання учнів, які здобувають освіту відповідно до нового Державного стандарту базової середньої освіти (додаток №2 до наказу №1093)

Основними видами оцінювання результатів навчання учнів, що проводяться закладом, є формувальне, підсумкове та ДПА.

Система оцінювання (бальна):

- 10,11,12
- 7,8,9
- 4,5,6
- 1,2,3

Поточне формувальне оцінювання учнів під час уроку передбачає дотримання вчителем таких етапів (кроків): 1) формулювання вчителем (разом з учнями) очікуваних результатів уроку; 2) визначення вчителем (разом з учнями) критеріїв і показників оцінювання; 3) обрання стратегій, процедур та шкали оцінювання; 4) виконання оцінювання вчителем / самооцінювання / взаємооцінювання учнів.

Підсумкове оцінювання здійснюється після вивчення окремої теми за групами результатів із урахуванням результатів виконання учнями навчальних проєктів.

Оцінка за семестр ставиться за результатами контролю груп загальних результатів відображених у Свідоцтві досягнень:

ЗР1) орієнтується в історичному часі й просторі;

ЗР2) працює з інформацією історичного та суспільно значущого змісту;

ЗР3) виявляє здатність до співпраці, толерантність, громадянську позицію

Річне оцінювання здійснюється на підставі оцінок за I та II семестри. Окремі підсумкові контрольні роботи не проводяться.

Оцінювання результатів навчання здійснюють за 12- бальною системою (шкалою), а його результати позначають цифрами від 1 до 12.

При оцінюванні досягнень програмових очікуваних результатів учнів із курсу «Досліджуємо історію і суспільство» вчитель має враховувати: логічність і обґрунтованість, осмисленість, глибину, гнучкість, дієвість, системність, узагальненість міркувань учня, рівень сформованості загальнонавчальних та предметних умінь і навичок, рівень володіння наскрізними вміннями й рівень сформованості ключових компетентностей учня/учениці. Зрозуміло, що безпосередньо на уроці не можна оцінити виховний ефект курсу, сформованість цінностей та особистого ставлення учнів, адже система цінностей, особисте ставлення, поведінкові моделі учня/учениці проявляються в реальному житті.

Тому завданням учителя є створення оптимальних умов для вільного висловлення та захисту учнем/ученицею власної думки з будь-яких історичних, суспільно значущих питань/проблем у будь-яких навчальних ситуаціях у навчальній та позаурочній діяльності. Оцінювання має бути відкритим для учнів. Учителеві слід інформувати учнів про очікувані результати, показники (критерії), цілі, стратегії, методи та шкалу оцінювання. Це сприятиме свідомій і сумлінній роботі учнів на уроках і вдома, адже вони знатимуть, чого від них очікує вчитель та як він визначатиме оцінку їхньої роботи.

V. Література та інформаційні ресурси.

1. Підручник: “Досліджуємо історію і суспільство. 6 клас(інтегрований курс)” для закладів загальної середньої освіти (авт. Пометун О. І., Ремех Т. О., Малієнко Ю. Б., Мороз П. В.).
2. Інтернет-ресурси :
 - <https://histography.io/>
 - <https://www.historypin.org/en/>
 - «Моя Україна» – мобільний додаток
 - https://www.youtube.com/playlist?list=PLNHlpbN2c0aQy8_QyJMFqV_VUTXboh8DN
 - <http://vlada.pp.ua/goto/aHR0cDovL25vdmFzaGtvbGEuY29tLnVhLw==/>
 - <https://prometheus.org.ua/courses-catalog/http://vlada.pp.ua/goto/aHR0cDovL25vdmFzaGtvbGEuY29tLnVhLw==/>
3. Спеціалізовані історичні ресурси:
 - • *Історія та гуманітарні дисципліни (ukrhistoria.at.ua/),*
 - • *"Історична правда" (istpravda.com.ua/),*
 - • *"Український історичний портал" (history.com.ua/),*
 - • *Military Ukraine Воєнно-історичний форум (forum.milua.org/),*
 - • *Історія цивілізацій (historia.com.ua/news.php),*
 - • *Історія українського козацтва (cossackdom.com),*
 - • *Україна Incognita: Історичний веб-проект (incognita.day.kiev.ua/),*
 - • *Архіви України (archives.gov.ua/),*
 - • *Український інститут національної пам'яті (memory.gov.ua/),*
 - • *Український центр вивчення історії Голокосту (holocaust.kiev.ua/),*
 - • *"Український воєнно-історичний портал" (milua.org/),*
 - • *Historians.in.ua (historians.in.ua/)*
 - • *Електронний архів українського визвольного руху (avr.org.ua/).*